

Top Lielstraupes pils attīstības vīzija

PARGAUJAS
NOVADS

Foto: Pārgaujas novada svētki 2020

Top Lielstraupes pils attīstības vīzija

Lielstraupes pils kompleksam vairākas izcilas personības ir veltījušas lieliskus vārdus. Tā Vilhelms Bokslafs, baltvācu arhitekts, kurš atjaunoja pils ēku pēc 1905. gada ugunsgrēka, ir teicis “Pils ir sapnim līdzīga īstenība, kas gluži kā dzīvus padara senos laikus”. Savukārt arhitekts Jānis Krastiņš to raksturojis šādiem vārdiem “pils ir unikāla Latvijas kultūrvēsturiska rota un viena no izcilākajām vērtībām mūsu vēstures un kultūras mantojuma uzkrājumā”.

Lielstraupes pils atrodas ērti sasniedzamā vietā, ceļa malā. Tā ir kā novada vizītkarte, un ikviens vietējais iedzīvotājs, kurš ikdienā brauc tai garām vai iziet cauri parkam, seko līdzī - kas notiek pilī. Dalās pārdomās par pils izgaismošanu, ziņo par nobrukušiem mūra akmeņiem.

Pili ar tās neparasto veidolu pamana arī nejauši garāmbraucēji. Un tagad jau arī mērķtiecīgi kultūras tūristi, jo pils iekļauta Eiropas Padomes Kultūras maršrutā HANSA.

Pirms gadiem pieciem, kad novadā viesojās Jaunās Hanzas savienības valdes locekle Ingera Harlevi, kura ir atbildīga par HANSA kultūras ceļu, vairākkārt visas savienības dalībnieku sapulcē ir atzinusi, ka viņas “lielākais atklājums Hanzas savienības tūrismā ir mazā, nevienam nezināmā vieta Straupe, kurā saglabājies tik izcils ar Hanzas laiku saistīts kultūras mantojums - viduslaiku pils”.

Pils ir kā Latvijas vēstures īsais kurss - tās sākums saistās ar 13. gs. un bīskapu Albertu, ar fon Rozenu dzimtu, kuras rokās pils bijusi 500 gadu garumā, Hanzas pilsētas vēsturi, zviedru laikiem, vācu dzelzs divīzijas komandantpunktu 1919. gadā un traktoru mašīnu staciju un narkoloģisko slimnīcu pēdējos 80 gados. Kopš pērnā gada sākuma mūsu novada pašvaldība ir uzdrošinājusies atvērt pils durvis apmeklētājiem. Ņemot vērā situāciju ar apmeklējumu ierobežojumiem, šajā īsajā laikā to ir apmeklējuši vairāk nekā 3500 cilvēku. Un vismaz 10 tūkstošiem cilvēku svarīga bijusi noskaņu pastaiga pa parku.

Notikuši vairāki kultūras pasākumi, kas ir apliecinājuši šīs vietas nozīmīgumu kultūras jomā. Savukārt pašvaldība, neskatoties uz to, ka īpašuma tiesības joprojām pieder Veselības ministrijai, turpina rūpēties par pili, sakārtojot jumtu un iekštelpas.

Tomēr ir viens jautājums, kas interesē vietējos iedzīvotājus un ko uzdod vai ikviens pils apmeklētājs, - ko tālāk? Kā tālāk attīstīsies pils, tās apkārtnē - parks un senās Hanzas pilsētas vieta? Kāda būs pils jaunā dzīve?

Lai meklētu atbildes uz šiem būtiskajiem jautājumiem, aprīļa vidū notika ekspertu

tikšanās Lielstraupes pils attīstības vīzijas izstrādei. Pasākums bija iecerēts pirms vairākiem mēnešiem un klātienē. Valstī noteikto ierobežojumu dēļ to pārcēla uz vēlāku laiku, līdz beidzot tam tika piešķirts attālinātas diskusijas formāts. Kas savukārt bija ieguvums, jo digitālajā vidē sarunai varēja pieslēgties vairāk dalībnieku.

Diskusiju vadīja biznesa augstskolas "Turība" tūrisma pētniecības centra vadītājs, asoc. profesors, Dr. oec. Ēriks Lingeberziņš. Dalībnieki bija izraudzīti no vairākām jomām – kultūrvēsturiskais mantojums, tūrisms, Pārgaujas novada un Cēsu novada pašvaldībām, vietējie iedzīvotāji un gidi, pavisam 19 cilvēku.

Diskusija iesākās ar kopīgām pārdomām par diviem jautājumiem – kas pils ir šodien un kādas funkcijas tā varētu pildīt nākotnē. Mūsu novada domes priekšsēdētājs Hardijs Vents iezīmēja iespēju Lielstraupes pili iekļaut starptautiskajā tūrismā. Jau tagad darbojas maršruts Via Hanseatica, HANSA. Tūrisms ir tikai viena niša. Tā kā pils atrodas ceļā, kas savieno Rietumu ar Austrumu Hanzu, varētu veidoties konkrēta pārrobežu sadarbība, kuras atbalsta punkts varētu būt pili. Noderīga pils tālākajai dzīvei varētu būt publiskās un privātās partnerības veidošana, lai kopīgi plānotu pils telpu izmantošanu.

Andra Magone, Cēsu Kultūras un Tūrisma centra direktore, pils kompleksu redzētu kā starpdisciplināru vietu, kur var attīstīt dažādas jomas – izglītību, pētniecību, jaunus uzņēmējdarbības virzienus.

Edgars Plētiens, vēsturnieks, pētījuma "Pils un pilsēta Livonijā 13.-16.gadsmitā: Straupes piemērs" autors, uzsvēra – lai arī Lielstraupes pils ir unikāls objekts pats par sevi, tomēr, tāpat kā citām Latvijas muižām, tam ir jārada pastāvēšanas jēga. Lai sena muižas ēka varētu dzīvot pilnasinīgi, tajā vajadzētu darboties kādām pašvaldības institūcijām, tūrisma institūcijām, jābūt telpām ar muzejisku ekspozīciju apmeklētājiem, arī par bijušo slimnīcu. Ja ēka ir tukša, tikai apskatīšanai vien, tā nedzīvo.

Sarunā iesaistījās Anda Vītola, tūrisma jomas eksperte, uzsverot, ka nevar gribēt, lai pilī būtu pilnīgi viss. Jāmeklē, kas ir īpašais, lokālais, kas nav nekur citur. A.Vītola ieteica izmantot sociālās uzņēmējdarbības modeli pils apsaimniekošanā.

Tāšu muižas Grobiņas novadā atjaunotājs Juris Zviedrāns minēja, ka svarīgi iegūt balansu starp ēkas un vides arhitektoniskajām vērtībām un tur ierīkotajām institūcijām vai aktīvajām norisēm. Tāpēc jo svarīgi veidot attīstības plānu. Ir arī jāsakārto pie pils esošais regulārais dārzs – lai apmeklētājiem būtu iespēja baudīt vēsturisko un dabas vidi. Ieteica turpināt pētniecību, veidot profesionālu komandu, kas pārzinātu šīs vietas kultūrvēsturisko mantojumu, būtu speciālisti arhitektūrā un vēsturisko dārzu jomā.

Pieredzē dalījās Baiba Dūda, Dundagas kultūras pils direktore. Dundagas viduslaiku pilī vairākas telpas atvēlētas pašvaldības struktūrām, darbojas mākslas un mūzikas skola, kultūras centrs, ir naktsmītnes, tūrisma informācijas centrs, notiek laulību ceremonijas. Ir telpas brīvā laika pavadīšanai, piemēram, audēju studijai. Grūtākais bijis sākuma laiks, kad "pils bijusi raiba kā Lieldienu ola" – tajā ticis salikts viss. Labāk jau sākotnēji pārdomāt, kuru funkciju pildīšana savstarpēji "draudzējas".

Atis Egliņš-Eglītis, Cēsu novada pašvaldības administrācijas vadītājs, ieteica negaidīt Laimes lāci, bet iedzīvināt pili soli pa solim – pēc logo principa. Pilī vajadzētu būt pārstāvētām četrām jomām: kādai institūcijai, uzņēmējdarbības centram, izglītībai, ko varētu īstenot kāda privāta izglītības institūcija. Ceturtā joma būtu kultūra un radošums. Pilī varētu darboties vietrades princips – POP-UP mākslas, kultūras aktivitātes. Ar mazām aktivitātēm var radīt lielu skanējumu, un tas ļautu vēl kādam te ieraudzīt savas iespējas.

Āris Smildzers, tēlnieks un dizainers, atzīmēja, ka šobrīd, ieejot pilī, pārņem silta māju sajūta. Negribētos to zaudēt. Savukārt viņš apšaubā, vai iespējams pašvaldības izvietojums vēsturiskajā ēkā, saglabājot pārējās funkcijas. Grūti izpildīt pat pašu pirmo nosacījumu, kas ir auto stāvvietas.

Diskusijas gaitā tika pārrunāts, kāds ir starptautiskais konteksts, kurā pils iekļautos vislabāk. Daudzi dalībnieki uzreiz atzīmēja seno un atjaunoto Hanzas savienību. Citi minēja unikālo apvienojumu – viduslaiku pils kopā ar baznīcu. Pils ir interesanta arī kā viduslaiku celtnie, kas pārbūvēta par muižnieku dzīves vietu. Liene Rokpelne, Valmieras muzeja vadošā pētniece, pils unikalitāti saistīja ar vācbaltiešu kultūrvēsturisko mantojumu – gadu simteņiem pili pārvaldījusi viena dzimta. Vija Stikāne.

Turaidas muzejrezervāta direktores vietniece zinātniskajā darbā, pētījuma “Hanzas pilsētai raksturīgie ēdieni un tērpi: Straupe 14.–16. gs.”, autore uzsvēra, ka Straupes piederība Hanzai un Livonijas viduslaikiem, ieskaitot fon Rozenu dzimtas vēsturi, saistībā ar Lielstraupes pili un tai pieguļošo kultūrvidi ir unikāla Latvijas un Baltijas reģiona mēroga kultūrvēsturiskajā mantojumā.

Dalībnieki vienojās, ka Hanzas jēdzienu iespējams attīstīt – vēsturiskā Hanza, ekonomiskā Hanza. Svarīgi ir izvērtēt, kā pils papildina plašāku teritoriju, kā varētu veidoties sadarbība ar blakus esošajiem novadiem un kādas ir vietējās kopienas intereses un vajadzības attiecībā uz pili.

Tālāk dalībnieki darba grupās strādāja pēc īpašas metodikas, analizējot, kādi ir resursi, kāds varētu būt vērtību piedāvājums un klienti. Turpinājās dzīva domu apmaiņa, par kuras radošajiem rezultātiem, izrādās, paši dalībnieki bija pārsteigti.

Pašlaik diskusijas vadītājs Ēriks Lingeberziņš veido sarunu rezultātu kopsavilkumu, definējot galvenos uzdevumus tālākai attīstības stratēģijas izstrādei. Vienkāršāk sakot, top plāns, kā Lielstraupes pils kompleksam uzsākt jaunu, piepildītu dzīvi. Plānots, ka vīzijas pirmā redakcija būs gatava jau maija sākumā.

*Rudīte Vasile,
tūrisma organizatore*